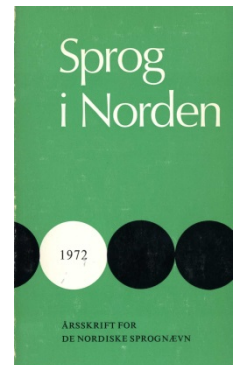

Sprog i Norden

Titel: Några tankar kring tekniskt terminologiarbete i praktiken
Forfatter: Egil Nicklin
Kilde: Sprog i Norden, 1972, s. 79-84
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Några tankar kring tekniskt terminologi- arbete i praktiken

Av Egil Nicklin

Tekniskt terminologiarbete kan väl anses innebära en verksamhet som har till ändamål dels att förvara, ordna och publicera tekniska termer och ge information om sådana och deras innebörd, dels att avgöra vilka termer som bör användas för olika begrepp i bestämda sammanhang.

Det är på detta senare problem som efterföljande rader avser att ge några synpunkter, som utkristalliserat sig under ett mångårigt deltagande i internationellt tekniskt samarbete inom byggfacket.

Det kan vara skäl att börja med att påpeka det faktum att den tekniska terminologin förefaller att bli allt viktigare och viktigare på grund av olika orsaker, av vilka ett par är den ökande automatiseringen, som ofta fordrar kodifiering av exakta begrepp, och att praktiskt taget allt viktigt tekniskt utvecklingsarbete måste utföras under internationell samverkan, vilket ställer stora anspråk på möjligheterna att så riktigt som möjligt förstå sådant som är dokumenterat på ett främmande språk. I detta sistnämnda faktum ligger för övrigt (kanske man bör säga märkligt nog) en av de största svårigheterna i det tekniska terminologiarbetet. Att det är "märkligt" beror på att man ju kunde tycka att olika termer i olika språk är helt naturliga företeelser, som inte borde förorsaka andra än vanliga översättningssvårigheter. Så lyckligt är det dock tyvärr inte, när det är fråga om teknisk terminologi. Det är nämligen mycket viktigt att termekvivalenter verkligen svarar mot precis samma begrepp och inte bara ungefär.

Teoretiskt kunde man väl tänka sig problemet löst genom översättningslexikon med definitioner, men i praktiken är detta tämligen ogenomförbart och framförallt otillfredsstäl-

lande, emedan fullständig begreppslikhet i varje fall måste eftersträvas, om samarbete skall kunna bedrivas enkelt och effektivt. Att hundraprocentig begreppsidentitet är en utopi är naturligtvis lika säkert som att terminologiarbetet trots detta bör bedrivas med sådan identitet som rättesnöre. Ur rent språklig synpunkt är det ju synd, att ett begrepp helst bör motsvaras av endast en term, emedan ett sådant förhållande ofta är ägnat att göra språket torrare och torftigare än man gärna skulle önska. Men här finns ingen prutmån. Verkliga synonymer existerar kanske faktiskt i dag, men sådana bör inte användas, åtminstone inte i samma artikel. Läsaren har i ett sådant fall full rätt att misstänka, att författaren verkligen avser två olika saker. Man kan ju inte veta om både författaren och läsaren har uppfattningen att de två termerna är synonymer.

Orsaken till denna inledning var egentligen endast att understryka att terminologiarbete med hänsyn till endast ett land och språk inte är en framkomlig väg. Man kan snarare säga att sådant är sämre än intet terminologiarbete alls, emedan det leder till att man låser sig vid termer och begrepp, som i ett senare skede, då de skall översättas till andra språk eller tvärtom termer från ett annat språk skall översättas till ifrågavarande lands sålunda redan etablerade terminologi, visar sig vålla många besvärligheter. Tekniskt terminologiarbete bör därför utföras under internationell samverkan.

Problemet är hur denna samverkan skall ordnas i praktiken. Inom vissa teknisk-vetenskapliga områden och antagligen främst inom sådana, som är starkt begränsade eller speciella, t.ex. så att endast ett fåtal personer inom varje land sysslar inom facket, eller åtminstone har utvecklingen i sin hand, är svårigheterna antagligen inte så stora. Inom andra områden, på vilka byggfacket säkert är ett gott exempel, sysslar så många personer med dess teknik, att problemen blir nästan oöverkomliga och fältet omspannar flera i tekniskt hänseende åtskiljbara fack, vilka dock terminologiskt bör vara koordinerade. Då härtill kommer en snabb teknisk utveckling, som för med sig behov av nya termer och mera nyanserade termer, är det inte svårt att inse hur besvärligt det kan vara att nå

goda resultat med terminologiarbete inom dessa områden.

Speciellt komplicerade tycks förhållandena vara beträffande de stora s.k. världsspråken. Dels är man inom dessa inte böjd att ta hänsyn till andra språk, dels har man svårt att inom sitt eget stora område nå enighet om termernas betydelse. Man arbetar på många håll ofta omedveten om andras arbete, man hyser misstro till andras förmåga att utföra ett tillfredsställande arbete osv.

Trots dessa svagheter inom de stora språken är man inom de mindre språken och länderna mycket benägen att använda just termer från dem som utgångspunkt för det egna arbetet. Man förbiser då ofta, att man inte är tillräckligt informerad om en terms innebörd på ifrågavarande främmande språk, och att åsikterna om dess betydelse kan vara mycket delade inom det land från vilket utgångstermerna härstammar.

Man kan lugnt hävda att tekniskt terminologiarbete inte primärt är ett språkproblem, utan ett problem som gäller systematisering av begrepp. Begrepp är alltså det primära, men på grund av att man har svårt att arbeta med begrepp får man i praktiken lov att gå omvägen över termerna, ungefär så, att man väljer en term och gör ett begrepp till den. När man på detta sätt skapat begreppet kan det lätt hända att man av olika skäl byter ut den ursprungliga termen mot en annan, som trots allt, t.ex. med hänsyn till andra språk, förefaller lämpligare.

Svårigheterna är alltså stora och man kan fråga sig hur långt det lönar sig att gå i sin strävan till så stor överensstämmelse som möjligt mellan olika länder och språk. Man är på det klara med att en gräns måste dras någonstans för att man med rimliga medel skall kunna göra goda framsteg i internationellt tekniskt terminologiarbete.

Ifall denna fråga inte på allvar utretts med utgångspunkt i situationen av i dag med alla dess tekniska hjälpmedel, borde den med det snaraste tas upp till diskussion här i Norden i hopp om att man kunde bli enig beträffande de viktigaste riktlinjerna för arbetet.

Är det rimligt att starta t.ex. ett enbart nordiskt samarbete inom ett fack, eller är det nödvändigt att ta t.ex. England

med från första början?

Vad speciellt byggfacket beträffar är ett ståndspunktstaggande till om man skulle inarbeta engelsk terminologi i flerspråkiga vokabulärer, eller inte, ett vanskligt problem. Å ena sidan vore det mycket värdefullt att få engelskan med, emedan det är den som numera allmänt används i internationellt samarbete, men å andra sidan är engelskan en stor belastning på grund av oenigheten i den engelskspråkiga världen om termernas betydelse och framför allt om vilken term som helst bör användas för ett visst begrepp, en belastning som måste förorsaka ett nordiskt terminologiarbete mycket extra besvär.

Det som framstår som det väsentligaste vid nationellt arbete är att få till stånd en arbetsmetodik, som garanterar att resultatet blir accepterat av de viktigaste organisationerna inom facket och av de största producenterna av facklitteratur inom landet. Om dessa önskemål inte blir uppfyllda, kommer man ingen vart vare sig med helt inhemsk eller med internationell teknisk terminologi.

Olägenheterna med den mellan länderna skiftande nomenklaturen bör kanske även i en artikel som denna belysas med ett par exempel. Ett lämpligt sådant är kanske begreppet "höghus". Redan i början av 1950-talet fastslog Internationella Byggklassifikationskommittén (IBCC) att hus med minst 10 våningar skulle falla under detta begrepp (FID publ. nr 287). I Tyskland har man en regel, som definierar begreppet i meter över markytan och inte i antalet våningar. I praktiken stämmer den tyska definitionen nöjaktigt med IBCC:s. I Sverige däremot fastslår "Fastighetsnomenklatur" (Institutet för värdering av fastigheter i Stockholm), att hus med minst 6 våningar skall kallas höghus. Om nu alla länder utan beaktande av IBCC:s rekommendation skulle skapa sin egen definition på höghus, är det lätt att förstå hur missförstånden i världen skulle frodas. Ett annat lämpligt exempel är det under senaste år aktuella och flitigt använda (bygg)komponent, som är speciellt intressant därför att det låter nästan lika på de flesta språk i Europa, finskan inbegripen, men som i praktiskt taget alla länder används i olika betydelser inom byggfacket. Det är en typisk representant för den sorts termer

som man "tycker" man förstår vad den avser.

Att problemet inte kan lösas med mer eller mindre privat arbete här och där är självklart. Ett auktoritativt samarbete bör fås till stånd. Sådant är emellertid både svårt och tungrott. Goda exempel härpå har man i mängd från ISO (Internationella Standardiseringsorganisationen), som får lov att offra år efter år på till synes rätt enkla problem. Och när det någon gång blir färdigt är det ofta otillfredsställande och föråldrat.

Med tanke på de dåliga erfarenheterna av samtidigt, helt internationellt terminologisamarbete ligger det nära till hands att föreslå effektivt nationellt utredningsarbete med remissbehandling inom några länder (t.ex. de nordiska) som skulle ha stora möjligheter att uppfatta problemen på likartat sätt. Remissbehandlingen skulle också vara så vederhäftig, att den sålunda skapade terminologin skulle vara mogen för allmänt godtagande i alla remissländerna. Sedan kunde man kanske hoppas på att ett på så bred bas utfört arbete utan vidare kunde accepteras även i andra länder, som inte deltagit i remissbehandlingen.

Flera stora svårigheter står alltid i vägen för realiserandet av terminologiprojekt. Den största är väl den ekonomiska. Det blir dyrt med omsorgsfullt terminologiarbete. Emedan allmänna medel är svåra att uppbringa i tillräcklig mängd, leder det lätt till att affärsintressen måste mobiliseras, varvid man då ofta binder sig både tids- och taktikmässigt med tvivelaktigt resultat som följd.

En annan svårighet är att till arbetet få personal, som är tillräckligt kunnig inom respektive tekniska område och dessutom är språkkunnig och förtrogen med lingvistiska frågor. Ett intimt samarbete med de officiella språknämnderna är naturligtvis mycket viktigt, men kan knappast helt ersätta nyttan av viss lingvistisk kunskap hos terminologiarbetarna.

På grund av att terminologin inom vissa tekniska områden, t.ex. byggfacket, är så oklar som den är för närvarande, har framåtskridandet, utvecklingsarbetet och t.o.m. det dagliga rutinarbetet blivit svårt lidande. Det är egentligen ett under att det går så pass bra att bygga som det gör. Orsaken härtill ligger antagligen i att det inte är lätt att reda ut hur det

skulle ha gått om terminologin varit klarare. Det är ju inte på långt när alltid möjligt att få veta när man missförstått något. Man är lyckligt omedveten därom.

En allvarlig utredning om hur arbetet principiellt skulle och kunde bedrivas, vore det första och viktigaste steget mot en effektivisering av det på många håll oförlåtligt försummade arbetet med teknisk terminologi.

Man bör få de experter på området, som finns, samlade till något seminarium eller liknande för att utreda hur man i dagens läge bäst skall komma framåt. När man på detta sätt utarbetat ett acceptabelt mönster, är det lättare att skapa nationella organ (inte bara topporgan utan även branschorgan) som är lämpliga för sitt ändamål.